

Kovárník, Jaromír

Neolitické sídliště Lesůňky II, okres Třebíč

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1980, vol. 29, iss. E25, pp. 281-287

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/108902>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Dva nyní publikované celky se přes svou malou početnost jasně hlásí ke „škrabčím“ větvi aurignacienu.⁴ Vedrovice IA jsou pravděpodobně jen jakýmsi odloučeným ateliérem Vedrovic I. Ojedinelé obloukové rydlo může souviset s blízkou stanicí Vedrovice II, vzdálenou asi 300 m, a nemusí tvořit vlastní součást inventáře. Starobylost obou nových kolekcí je opět naznačena výskytem drasadel a poměrně značnými rozměry artefaktů, což je ovšem podminěno i dostatkem suroviny libovolné velikosti. Obě drobné lokality tak zřejmě spadají do nejstaršího stupně aurignacienu.⁵

Martin Oliva

Два небольших местонахождения ориньяка вблизи Ведровиц (район Знојмо). Оба местонахождения отличаются присутствием старинных предметов (скребла, зубчатые орудия) и значительно большими размерами орудий. Обе станции принадлежат вместе с большой станцией Ведровице к древнему фазису ориньяка, а именно к группе с преобладающими скреблами, в смысле новой модели описываемой культуры.

Перевел Алекс Гранднер

Zwei kleine Aurignacien-Stationen bei Vedrovice (Bez. Znojmo). Zwei kleine Oberflächenfundstellen des Aurignacien werden durch die Anwesenheit altertümlicher Formen (Schaber, gezähnte Stücken) sowie durch die beträchtliche, z. T. durch das Rohstoff (örtliche Gerölle jurassischen Hornsteins) bedingte Größe der Artefakte gekennzeichnet. Beide gehören zusammen mit der großen Station Vedrovice I der frühen Stufe der Fazies mit dominierender Kratzer-Tradition des Aurignacien im Sinne des neuen Modells dieses Technokomplexes. Dieses Modell kann durch folgende Regeln für das typologische Spektrum einzelner Inventare zum Ausdruck gebracht werden:

wo IBA > IGA, dort IGC > ICM
wo IGM > IGC, dort IGA > IBA.

Für die restlichen Inventare gilt logisch, daß IGC > IGM und gleichzeitig IGA > IBA. In diese letzte Gruppe gehören auch alle Fundstellen mit übermäßigem Anteil von Dufour-Lamellen.

Übersetzt von Karel Valoch

Neolitické sídliště Lesůňky II, okres Třebíč

Systematickým terénním průzkumem v katastru obce Lesůňky (okr. Třebíč) se mi podařilo zjistit několik osídlení, počínaje neolitem a konče obdobím středověku. Již J. Palliardi uvádí z Lesůňek materiál přináležející „nejmladší“ lineární keramice¹ a kultuře s „pomalovanou“ keramikou.² Badatelskou činnost v okolí obce prováděl také F. Vildomec.³

K dnešnímu dni existuje na katastrálním území Lesůňek již sedm lokalit neolitického stáří.⁴ Z toho přináleží šest sídlišť přímo kultuře s MMK.

Na podzim roku 1974 jsem zjistil v trati „Hloušek“ nebo také „Vystřelka“⁵ sídliště kultury s MMK. Orientačně jsem je podle pořadí označil jako Lesůňky II. Lokalita leží asi 200 m jihozápadně od vesnice, v těsné blízkosti hranic katastrů dolnolažanského a jaroměřického. Jde o polohu nacházející se na levém břehu potoka, který přitéká od Dolních Lažan. Průměrná nadmořská výška naleziště se pohybuje kolem 445 metrů.

Podloží lokality tvoří spraš. Půda vzniklá na tomto substrátu je hlinitá. Humusový horizont šedohnědé barvy přechází pozvolna v hloubce 20 cm do žlutohnědého odstínu s humusovými záteky. Asi ve 45 cm začíná tzv. iluviální horizont, který je charakterizován rezavě hnědou barvou. Od 80 cm nastupuje lokálně vápnitý půdotvorný substrát.⁶

Hlubokou orbou pozemku byl roku 1974 narušen neolitický objekt. Za stejných okolností byla v podzimních měsících roku 1976 narušena další, v pořadí již druhá kulturní jáma. Protože hrozilo bezprostřední zničení archeologického materiálu, přistoupil jsem k záchranným pracím.

¹ M. Oliva, op. cit.

² M. Oliva, op. cit.

³ J. Palliardi, Sídliště z mladší doby kamenné u Boskovčtýna, Pravěk VII, 1911, 22.

⁴ Týž, Die relative Chronologie der jüngeren Steinzeit in Mähren, WPZ I, 1914, obr. 5a, c, e.

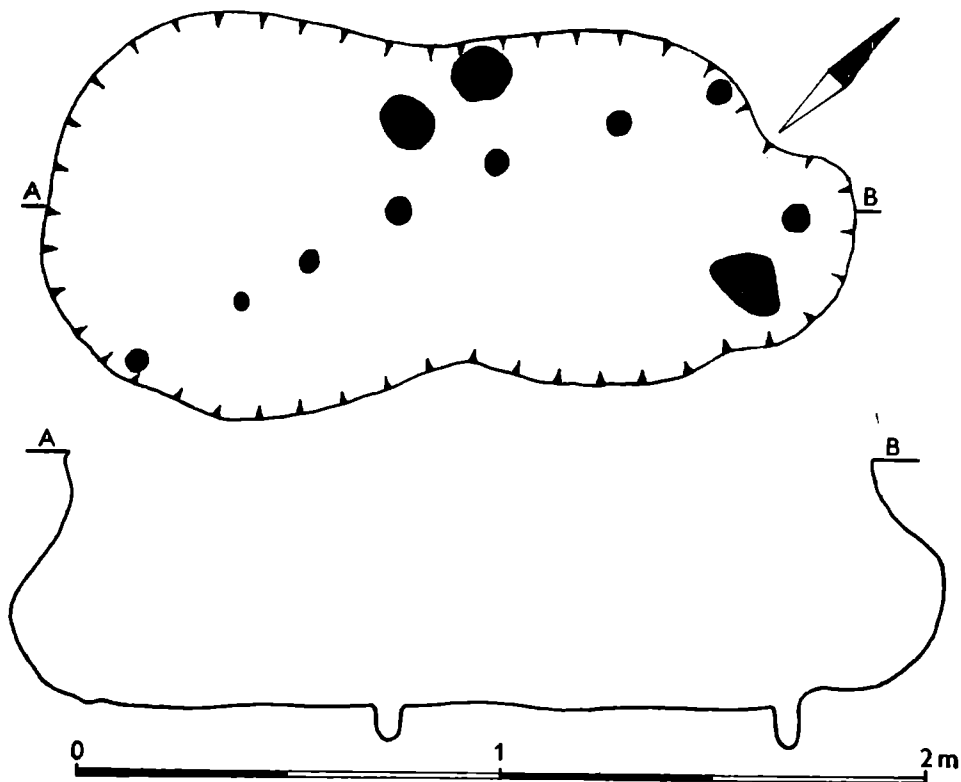
⁵ F. Vildomec, Praehistorie okresu moravsko-budějovického, separát, 1927.

⁶ J. Kovárník, Nové archeologické nálezy z okolí Jaroměřic n. Rok, PV AÚB 1974, Brno 1976, 93, tab. 75: 12–15.

⁷ V citaci 4 chybně uvedena trať (Loch); správný název tratě je „Hloušek“ nebo „Vystřelka“.

⁸ P. Boček, Komplexní průzkum půd v ČSFR, Brno 1966, 7.

Narušený objekt se nacházel v místech, kde přechází jižní svah v rovinné návrší. Po začištění objektu se ve sprašovém podloží vyrýsoval téměř pravidelný osmičkovitý půdorys šedočerného zbarvení. Poněvadž mohlo jít o dva nerespektující se objekty, ponechal jsem pro případ snímání výplně objektu profil AB po delší ose ve směru JZ—SV (obr. 4). Na profilu vybraného objektu se prokázalo, že nejde o sekundární zásah. Výplň objektu byla jednotná; tvořila ji šedočerná až popelavě šedočerná zemina. Znatelná byla pouze mazanícová smouha o menší mocnosti, která horizontálně prostupovala objekt v relativní hloubce 40 cm, přičemž v severovýchodní části poklesla o 10 cm níže a zde zanikla.

Obr. 4. Lesůňky II, okr. Třebíč. Půdorys objektu č. 2. (Kresba J. Kovárník—M. Bálek.)

Charakteristické pro popisovaný objekt je, že význačnější nálezy se koncentrovaly v určitých částech. Povrchová vrstva obsahovala bikónický přeslen a menší zlomky tenkostěnné keramiky. Fragmenty většího keramického tvaru (obr. 5: 22, 23) byly nalezeny přibližně uprostřed objektu ve vrstvě 20–40 cm. Zde se našlo také torzo antropomorfní plastiky (obr. 6: 5) a dále tři celé a jedna polovina zakulaceného stěpu s otvorem uprostřed (obr. 5: 9–12). V téže místě, avšak ve vrstvě 40–60 cm se vyskytly opět okraje větších hrncovitých tvarů, malá zoomorfní plastika (obr. 6: 4) a hliněný provrtaný korálek.

Další seskupení nálezů bylo v severovýchodní části, téměř u stěny kulturní jámy. Nejbohatší na památky hmotné kultury byla vrstva 40–60 cm, která obsahovala stěpy hrncovitých a mísovitých tvarů (obr. 5: 18–21), tenkostěnných pohárků a dvou částí zoomorfní plastiky (obr. 6:2,3). Na dně objektu se nacházela skoro celá nožka z mísy a na přechodu mezi výplní objektu a podložím neúplná zvířecí soška (obr. 6:1).

Pozoruhodný byl také půdorys vybraného objektu. Na začištěném dně se objevilo celkem 11 kulových jamek (obr. 4, tab. XV). Z uvedeného počtu bylo 8 jamek menšího průměru (3–6 cm), zbylé dvě měly průměr asi 12 cm a poslední o rozměrech 13 × 17 cm měla nepravidelný tvar. Sedm jamek o malém průměru leželo téměř v přímce, která protínala napříč ve směru J–S sledovaný objekt. Osmá jamka se nacházela 30 cm východně od jamky č. 7; s řadou, tvořenou zbylými sedmi jamkami, svírala přibližně pravý úhel. Vzájemná vzdálenost jamek se pohybovala od 15 do 30 cm. Přibližně v polovině objektu u severozápadní stěny se nacházely dvě kulové jamky vzdálené od sebe asi 10 cm. Další jamka nepravidelného tvaru byla umístěna v severovýchodním konci kulturní jámy.

Po obvodu objektu byly místy zahloubené periferní sklípky, jinak byly stěny kolmé. Dno jámy bylo rovné. Objekt měl rozměry 190 × 97 × 60 cm.

Nálezy z popisovaného objektu tvoří soubor o 205 inventárních číslech. Nejpočetnější je samozřejmě zastoupena kategorie keramiky, která byla primárně rozříděna podle Numerického kódu moravské malované keramiky.⁷ Počet fragmentů třídy hrnců dosáhl 33 kusů, u mís 10 kusů a u mís na nože 4 kusů. Třída pohárků obnášela 14 zlomků, třída jiných užitkových tvarů 3 jedince a v případě zvláštních typů 2 kusy. Plastika je zastoupena třemi exempláři a počet drobných keramických tvarů činí 7 jedinců.

Bližším porovnáním bylo zjištěno zastoupení jednotlivých tvarů okraje a plecí nádob. Nejčastěji byl zastoupen zaoblený tvar okraje (2) – v počtu 18 jedinců, dále zaostřený tvar okraje (6) – v počtu 8 jedinců a třetím nejpočetnějším byl hrotitý tvar (4) – o 4 jedincích. Nejčastěji se dále vyskytoval prohnutý tvar plecí (4) – v počtu 7 jedinců, jako druhý kónický tvar (2) – čítající 6 jedinců a v pořadí třetí byl zastoupen prohnutý tvar se zesílenou stěnou v řezu (8) – o 3 jedincích. Výskyt dalších tvarů okrajů a plecí nádob, nebo jejich případnou absenci, ilustrují údaje v následující tabulce:

Kódové číslo Část keramického tvaru	Kódové číslo							
	1	2	3	4	5	6	7	8
okraj	2	18	—	4	2	8	1	3
plece	—	6	—	7	—	1	—	3

Z uvedeného přehledu je zřejmé, že u keramického materiálu z Lesůnek II se nejčastěji vyskytuje zaoblený tvar okraje. V jaroměřickém materiálu, který představuje geograficky nejbližší srovnatelný soubor, je okraj č. 2 zastoupen, jak zjistil P. Košťálek, 71,33 %; jak je však známo a jak ukázal poslední týž autor, zaoblený tvar okraje pronáší celým vývojem MMK, i když ve starším stupni je nejčastější.⁸ Zřejmě pouze kvantitativní zastoupení okraje č. 2 bude mít v případě velkých souborů skutečný chronologický význam. V hodnocení objektu z Lesůnek II byly zjištěny dále také 3 stěpy s prohnutým tvarem plecí a zesílenou stěnou v řezu. Tento tvar plecí dosahuje maxima užití až v mladším stupni MMK, ale zesílení stěny v řezu se v náznamech vyskytuje již ve fázi Ib.⁹

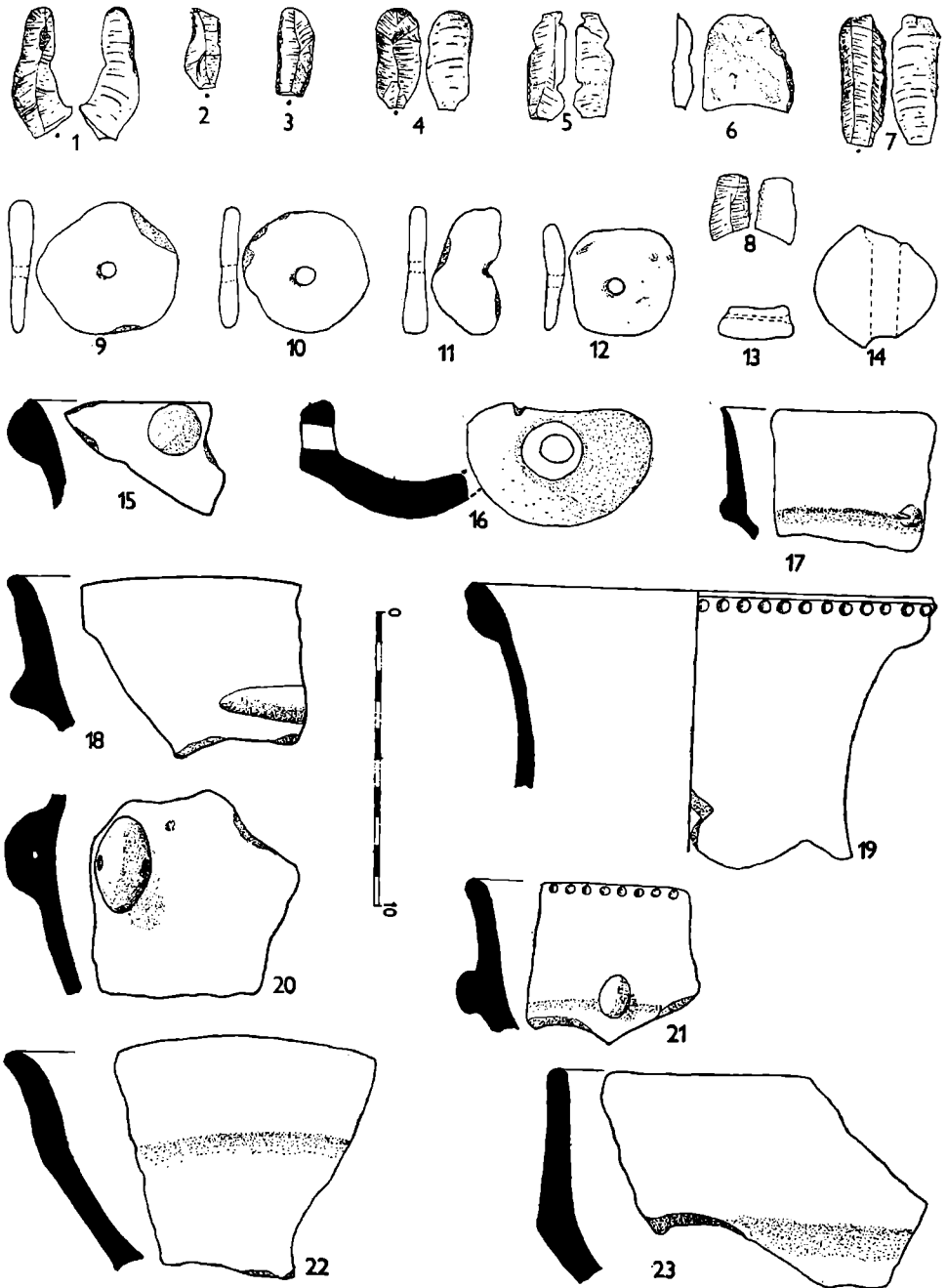
Vhloubená výzdoba se vyskytla pouze ve dvou případech. Jde o řadu drobných kruhových kolků (51) na okraji a o rytou výzdobu a výzdobu řad vstříčených kruhových jamek, aplikovanou na zvřecí plastice.

Hojně se vyskytovala plastická výzdoba. Na keramice vystupují svisle protáhlé výčnělky (02), rohatá ucha (41, 45, 46), svisle protáhlé výčnělky s horizontálním otvorem (29) a polokulovitě výčnělky (05). Na početně zastoupených zlomcích tenko-

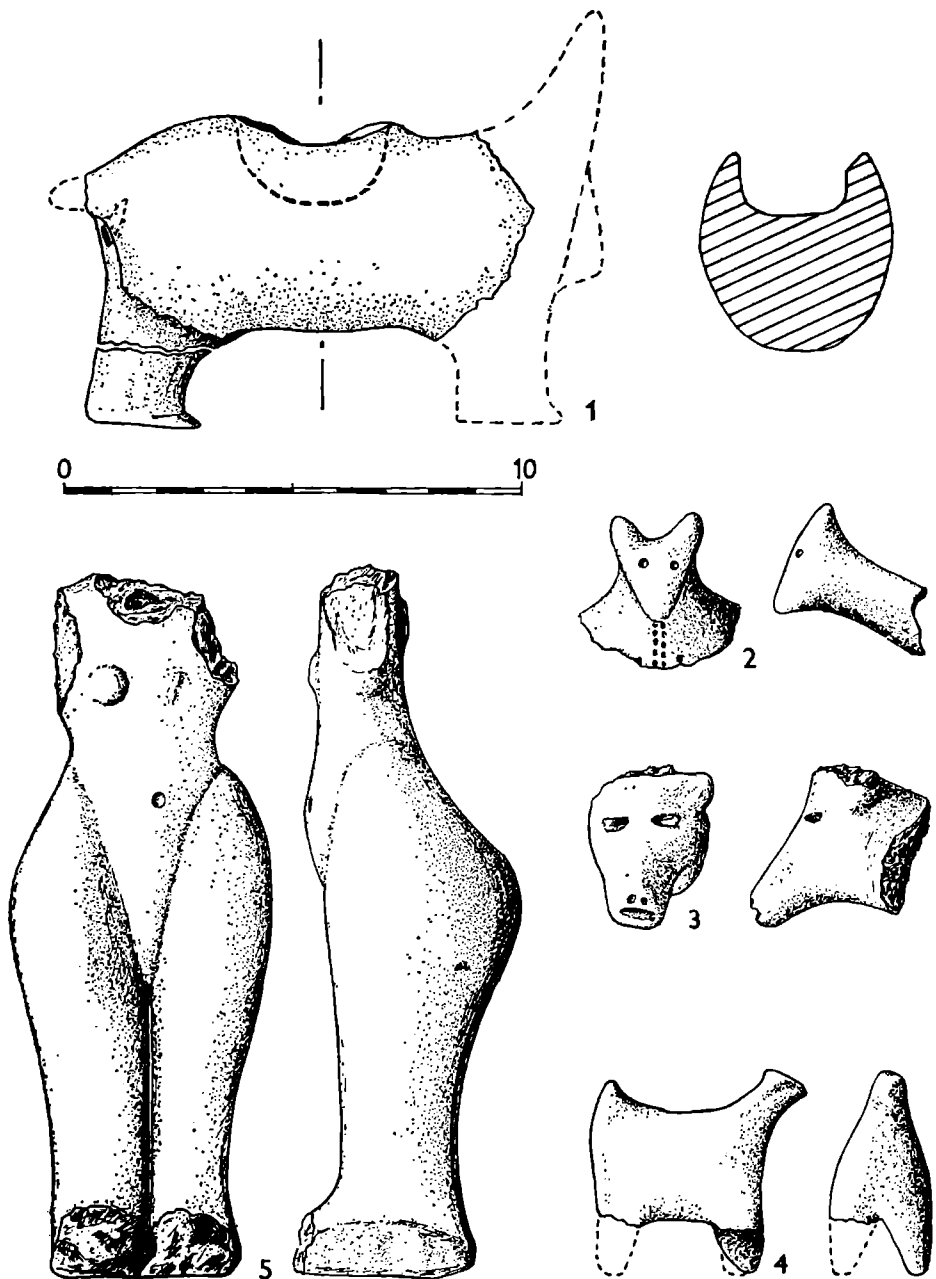
⁷ V. Podborský – E. Kazdová – P. Košťálek – Z. Weber, Numerický kód moravské malované keramiky, Brno 1977, 47 ad. (z této práce je použito numerické označení).

⁸ Za informaci děkuji PhDr. P. Košťálkovi; srov. též SPFFBU E 22–23, 1977–1978, 73, 87.

⁹ P. Košťálek, Neolitické sídliště v poloze „Kopaniny“ u Nové Vsi, okr. Brno-venkov, SPFFBU E 22–23, 1977 až 1978, 87.

Obr. 5. Lesůňky II, okr. Třebíč. Štípaná industrie a keramický materiál. (Kresba M. Bálek.)

Obr. 6. Lesůňky II, okr. Třebíč. Antropomorfní a zoomorfní plastika. (Kresba M. Bálek.)

stěnných pohárků se objevují na hrdle i na výduti plastické výčelnky s oboustrannými důlky, tzv. soví hlavičky. Otázkou jejich výskytu se zabýval při periodizaci a celkovém hodnocení kultury s MMK V. Podborský; uvádí, že tyto výčelnky se vyskytují v inventáři z Jaroměřic n.R., který patří převážně do II. stupně podle tehdejšího dělení.¹⁰ Hlavní dobou výskytu sovích hlaviček je však teprve II. stupeň vývoje MMK (podle tradičního paliardovského periodizačního systému MMK).

Zkoumaný objekt obsahoval také antropomorfní plastiku s prodlouženými chodidly, kterou by bylo možno s výhradou zařadit ještě mezi přechodný typ figur,¹¹ spíše však již k typu mašůveckému (nejdůležitější části této plastiky, tj. ruce a hlava, které by umožnily přesnou klasifikaci, se bohužel nedochovaly). Vedle ženské plastiky se vyskytly také sošky zvířat. Nalezla se větší část zoomorfní plastiky, která má ve hřbetě prohloubeninu. Na hnědavém povrchu se zachovaly zbytky černého nátěru. Od prohloubeniny směrem k ocasu se na hřbetě rýsuje pět jemně rytých linií. K této plastice patří také odlomená nožka (obr. 6: 1). Její dobrou analogií je tvar s aplikovanými realistickými rysy lidského obličejce z Jaroměřic n.R.,¹² z lokality, která je od lesůněcké vzdálena asi 3,5 km. Pěkného provedení je plastika, znázorňující kozlička (obr. 6: 4). Dále byly nalezeny dvě zvířecí hlavičky (obr. 6: 2, 3), z nichž jedna byla pravděpodobně užita na zvláštním keramickém typu.

Z třídy drobných keramických tvarů je v náleзовém inventáři zastoupen válcovitý korálek (911), dvojkónický přeslen (953), tři celá a jedna polovina kolečka ze střepů (958) (obr. 5: 9–14).

V kategorii kamenných předmětů byly zastoupeny rohové čepele (obr. 5: 1–5, 7–8), ústěpy a rohový drtič. Pět čepelí nese na retušované straně známky silifikace. Jedna čepel má část ostří tvořeno dorzální a úsek následující ventrální retuší. Ze štípané industrie byly nalezeny ještě dva kusy křišťálu. Ve výplni objektu se našly dále také zbytky červeného barviva, spálené kůstky a uhlíky.

Hodnotíme-li náplň keramické kategorie, získanou záchranným výzkumem objektu č. 2 z lokality Lesůňky II, můžeme na ní pozorovat všeobecné znaky „jaroměřického rázu“, především ve smyslu geografickém, zčásti patrné i ve smyslu chronologickém. Řada znaků této kategorie ukazuje na případné mladší datování. Je však otázka, do jaké míry lze považovat uvedený objekt za uzavřený náleзовý celek a do jaké míry objekt čís. 2 reprezentuje celou lokalitu. Celý objekt si vyžadá ještě podrobné analýzy a zevrubného vyhodnocení v rámci celého jaroměřického regionu. Předběžně jej lze datovat do fáze Ib MMK s tím, že přesný podíl mladších znaků bude dalšími srovnávacími analýzami dále precizován.

Sídliště Lesůňky II je prozatím nejdále na severozápad vysunutou lokalitou v rámci Jaroměřické sníženiny, kde je doložen materiál staršího stupně MMK. V zájmovém území horního a středního toku Rokytné lze vyčlenit z dosavadních nálezů nejméně 5 lokalit uvedeného charakteru. Jde o sídliště Jaroměřice I., Kerchůvky, Jaroměřice VI., Žabík, Lesůňky II., Hloušek, Lesůňky VI a Přístěpo III., Zamrzlák.¹³

Závěrem lze říci, že objekt č. 2 z Lesůněk je nejen svým tvarem a uspořádáním kůlových jamek, ale i poměrně početnými nálezy plastik přinejmenším zajímavý. Zbývá ještě interpretovat jeho funkci a vztah k ostatním kulturním jámám v rámci sídliště a určit typ kůlové konstrukce.¹⁴

Jaromír Kovárník

Неолитическое поселение Лесуаньки II (район Тржебич). На описываемом местонахождении было в 1976 году проведено спасательное археологическое исследование объекта № 2. Полученный материал можно предварительно отнести к первой стадии в (Ib) культуры с моравской расписной керамикой. В объекте было найдено много антропоморфной и зооморфной пластики. На дне была открыта система столбовых ямок. Остается решать вопрос функции объекта, отношении к остальным культурным ямам в рамках селищной территории и определить тип столбовой конструкции.

Перевел Алеш Бранднер

¹⁰ V. Podborský, Současný stav výzkumu kultury s moravskou malovanou keramikou, S1A XVIII/2, 1970, 264, tab. XXV: 1, 2.

¹¹ Týž, op. cit., 262.

¹² P. Kollářik, Archeologický výzkum sídliště kultury s moravskou malovanou keramikou u Jaroměřic n.R., okr. Třebíč, PV AÚB 1973, Brno 1974, 18–19, tab. 12–13.

¹³ J. Kovárník, Další nálezy pravěkého osídlení regionu horního toku Rokytné, okr. Třebíč, PV AÚB 1976, Brno 1978, 120–121.

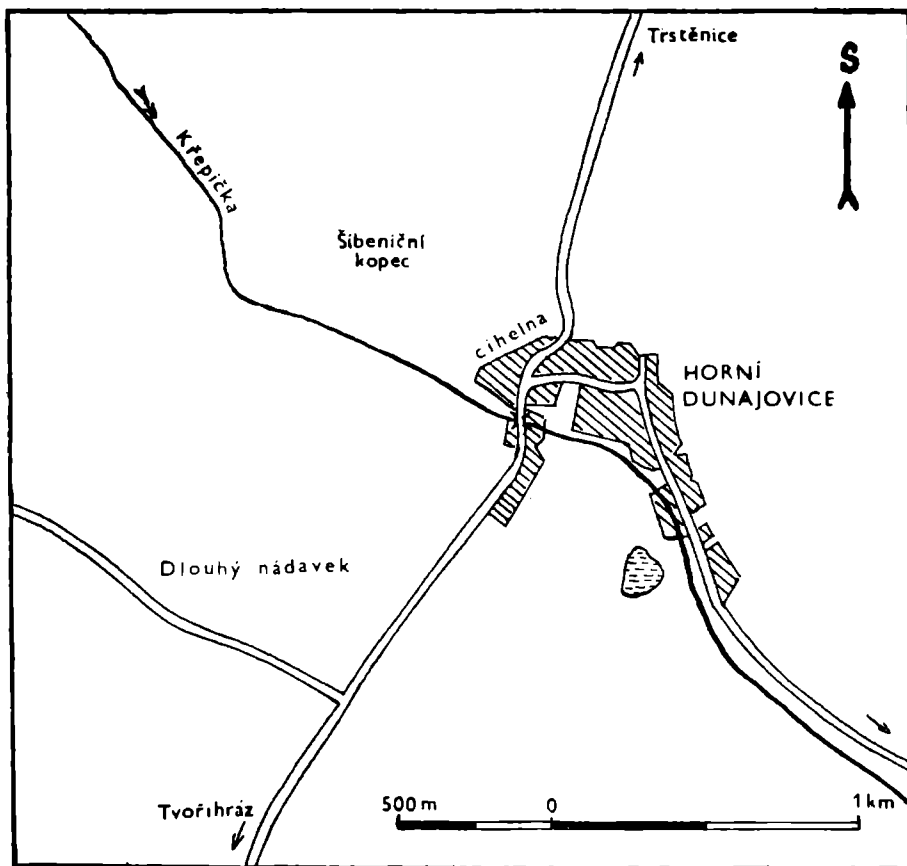
¹⁴ Náleзовý inventář z publikovaného objektu bude po náležitém zpracování předán spolu s ostatními nálezy ze sledovaného regionu Západomoravskému muzeu v Třebíči.

Neolithische Siedlung Lesůňky II (Kreis Třebíč). Auf der angeführten Lokalität wurde im Jahre 1976 die Rettungsgrabung von Objekt Nr. 2 durchgeführt. Das gewonnene Material kann vorläufig in die Ib Phase der Kultur mit mährischer bemalter Keramik eingereiht werden. In dem Objekt war zahlreich anthropomorphe und zoomorphe Plastik vertreten. Auf dem Boden wurde ein System von Pfostengruben erfasst. Es bleibt also die Aufgabe die Funktion des Objektes, das Verhältnis zu den übrigen Kulturgruben im Rahmen des Siedlungsareales zu lösen und den Typ der Pfostenkonstruktion bestimmen.

Übersetzt von R. Tichý

Únětické bronzы ze sbírky E. Lorence ve znojenském muzeu

Před druhou světovou válkou působila na Znojemsku řada archeologů-amatérů, z jejichž sbírek se zachovaly jen nepatrné zlomky, které se příležitostně dostávají do muzeí. Mnohé archeologické památky z takových sbírek jsou bez jakékoli dokumentace. Do Jihomoravského muzea ve Znojmě se dostala roku 1975 kazeta s několika bronzovými předměty únětické kultury, k nimž byla přiložena obálka s fotografiemi a jejich negativy. Předměty však nebyly lokalizovány.

Obr. 7. Horní Dunajovice, okr. Znojmo. Situační plán lokality „Na nádavku“ („Dlouhý nádavek“). (Kresba M. Juráková – M. Bálek.)